

VYUŽITÍ KOMPARACE S MATEŘŠTINOU VE VÝUCE ANGLIČTINY A VÝZKUM JAZYKOVÉHO TRANSFERU: PŘEHLEDOVÁ STUDIE

Use of Comparison with Mother Tongue when Teaching English
and Study of Language Transfer: A Literature Review

Helena ŠPIŘÍKOVÁ

<https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.P280-0534-2023-5>

Abstrakt: *Tato přehledová studie mapuje výzkumná šetření, která se zabývají jazykovou interferencí a tím, jak se projevuje v produkci cizího jazyka. Tyto výzkumy také ukazují, že mateřský jazyk není pouze překážkou v cestě osvojování si jazyka druhého, ale je také oporou, kterou lze v procesu učení využívat, například využíváním komparací s jazykem mateřským.*

Klíčová slova: *interference, výuka angličtiny, kontrastivní analýza, rozdílné struktury*

Abstract: This review study maps studies dealing with language interference and how it affects the production of a foreign language. The studies prove that the mother tongue is not only an obstacle while acquiring the second language, but also a support which can be used in the process of learning, by using comparisons with the mother tongue, for example.

Key words: *interference, English teaching, contrastive analysis, different structures*

1 Úvod

Při osvojování cizího jazyka nepochybně hraje důležitou roli jazyk mateřský. Mateřský jazyk se s cizím jazykem vzájemně ovlivňují, a to v různých jazykových rovinách. Vzájemné ovlivňování dvou jazyků se projevuje například v rovině fonologické, lexikální nebo gramatické, kterou lze dále rozdělit na rovinu morfologickou a syntaktickou. Vlivy mateřského jazyka

v rovině fonologie se projevují ve výslovnosti, v lexikální rovině se projevují v oblasti slovní zásoby a v rovině gramatické se jazyky ovlivňují například ve tvorbě slov, tedy používáním přípon a předpon, což spadá do roviny morfologie, anebo v použití slovosledu ve větě, což spadá do roviny syntaxe.

Přenos určitých prvků jednoho jazykového systému do druhého se nazývá jazykový transfer. Rozlišujeme mezi pozitivním a negativním jazykovým transferem. Při pozitivním jazykovém transferu dochází k přenosu těch prvků jazykového systému, které se cizímu jazyku podobají, a při negativním jazykovém transferu dochází k přenosu odlišných prvků jazykového systému (Odlin, 1989). Negativní jazykový transfer je také označován termínem *interference*. K jazykovému transferu nedochází pouze z jazyka mateřského do jazyka cílového, ale může k němu docházet i opačným směrem, tedy prvky jazyka cizího se přenáší do jazyka mateřského. Tento jev se nazývá *reverzní transfer*. Kromě toho může docházet i k jazykovému transferu mezi dvěma cizími jazyky, kterým se daný jedinec učí.

Zamýšlený výzkum se bude věnovat didaktickému využití jazykového transferu v rovině syntaxe při výuce vybraných syntaktických jevů, zejména existenciální vazby, a zde uváděné studie souvisí nejen s jazykovým transferem v této rovině, ale také s využíváním mateřského jazyka při výuce jazyka cizího, poněvadž mateřský jazyk je v mysli studentů pevně ukotven a při výuce se může efektivně využívat například jako zprostředkovatel významu v jazyce cizím (Cook, 2010).

2 Přehledová studie

V této kapitole budou popsány cíle přehledové studie a postup jejího vzniku. Přehled zkoumaných studií obsahuje informace o složení výzkumných vzorků, výzkumných metodách a nástrojích sběru dat. Závěrem kapitoly budou shrnuta podstatná zjištění vyplývající ze studie.

2.1 Cíle přehledové studie

Cílem této přehledové studie je nabídnout strukturovaný pohled na domácí a zahraniční studie, které souvisí s jazykovým transferem a využíváním komparace mateřského jazyka s jazykem cizím při jeho výuce. Cizím jazykem je ve všech případech angličtina. Přehledová studie mapuje jak oblast lingvistickou, tak oblast didaktickou. Lingvistické výzkumy, které jsou zde uvedené, se věnují kontrastivní analýze větných struktur v češtině a angličtině a didakticky zaměřené výzkumy se věnují procesu výuky, tomu, jak studenti a žáci tyto odlišné větné struktury vnímají, a vlivu používání mateřského jazyka při výuce angličtiny. Zpracování přehledové studie je vedeno těmito otázkami:

1. Jak uvedené studie přistupují k výzkumu jazykového transferu a používání mateřského jazyka ve výuce angličtiny?
2. Jaké cíle a otázky jsou ve studiích sledovány?
3. Jaké nástroje jsou používány a na jakých souborech jsou studie realizovány?
4. Jaká podstatná zjištění a jaké závěry z těchto studií vyplývají?

2.2 Výběr studií pro analýzu

Postup při výběru byl následovný. Nejprve bylo v databázích Web of Science, ERIC, SCOPUS, Academia.edu a Google Scholar vyhledáno slovní spojení *language interference (jazyková interference)* pro vyhledávání lingvisticky zaměřených prací a spojení *use of L1 in ELT* pro vyhledávání didakticky zaměřených prací. Díky databázi Google Scholar byly vyhledány i práce českých autorů, které nejlépe vystihují téma v českém kontextu. Dalšími kritérii pro vyhledávání bylo, že se jedná o empirický výzkum v časovém období posledních 15 let, a to z důvodu uvedení nejnovějších poznatků na poli výzkumu jazykového transferu a používání mateřského jazyka ve výuce angličtiny. Jazykem studie měla být angličtina, nebo čeština. Na základě abstraktů bylo z databází vyčleněno osm zde uvedených studií, z nichž tři studie pochází z českého prostředí (Chmelařová, 2010; RichtEROVÁ, 2011; Žáčková, 2013) a pět studií je zahraničních (Agulló, 2020; Ammar et al, 2010; Gülden, 2021; Islam, 2020; Nazary, 2008). Dále se studie dělí na lingvistické (Žáčková, 2013), lingvisticko-didaktické (Ammar et al., 2010; Chmelařová, 2010; Islam, 2020; RichtEROVÁ, 2011) a didaktické (Agulló, 2020; Gülden, 2021; Nazary, 2008). Zahraniční studie pochází z Montrealu (Ammar et al., 2010), publikováno v časopise *Language Awareness*, Íránu (Nazary, 2008), publikováno v časopise *Novitas – ROYAL*, Turecka (Gülden, 2020), publikováno v časopise *Journal of Education and Social Sciences* a Španělska (Agulló, 2020), publikováno v časopise *International Journal of English Studies*. Přehledová studie Islama (2020) shromažďuje studie z Turecka, Itálie, Francie, Španělska, Finska a Švédska. Studie byla publikována v časopise *Journal of Education and Social Sciences*. Výzkumy z českého prostředí byly publikovány v *Časopise pro moderní filologii* (Žáčková, 2013) a na Univerzitě Palackého v Olomouci (Chmelařová, 2010; RichtEROVÁ, 2011). Poslední dvě jmenované jsou dizertační práce.

2.3 Výsledky poznatků výzkumných studií

Jak uvedené studie přistupují k výzkumu jazykového transferu a používání mateřského jazyka ve výuce angličtiny?

Jazykovou interferencí, neboli negativním jazykovým transferem, se v rovině syntaxe zabývá většina níže uvedených studií, i když ne každá se jí věnuje ze stejného úhlu pohledu. Tři z těchto studií (Chmelařová, 2010; Richterová, 2011; Žáčková, 2013) pochází z českého prostředí a pět studií je zahraničních.

Výzkum Žáčkové (2013) je čistě lingvistický a zkoumá rozdíly a podobnosti překladových textů z angličtiny do češtiny a z češtiny do angličtiny, ve kterých si všímá vyjádření jádra výpovědi, konkrétně do jaké míry je při překladu zachována pozice rématu ve větě a jeho větěčlenská funkce (shrnutí výzkumu viz Příloha A). Ačkoli posouzení míry negativního jazykového transferu při překladu nebylo v popředí jejího zájmu, připouští, že poměr shodných a odlišných syntaktických větných struktur může být ovlivněn kompetentností překladatele, čili překladatel může používat struktury transferované z jazyka, který byl při překladu výchozím, ať to byl jazyk mateřský, nebo cizí (angličtina). Tato práce demonstruje, že u překladatelů dochází k vzájemnému ovlivňování větných struktur v češtině a angličtině, což přirozeně vychází z jejich odlišné morfologické povahy. Čeština je jazyk syntetický, ve kterém se gramatické formy slov vyjadřují pomocí koncovek, a tím pádem je slovosled volnější, a angličtina je jazyk analytický, kde je gramatická funkce slov vyjádřena především prostřednictvím slovosledu.

Kontrastivní analýze (zkoumání odlišných větných struktur) se částečně ve své práci věnuje i Chmelařová (2010). Jedním z cílů jejího výzkumu bylo zjistit, do jaké míry jsou schopni studenti gymnázia překládat odlišné větné struktury (shrnutí výzkumu viz Příloha C). Podobným tématem se zabývá i Richterová (2011), která zkoumá míru porozumění anglického příznakového (nepravidelného) slovosledu u studentů gymnázia a pedagogické fakulty (shrnutí výzkumu viz Příloha B). Obě tyto práce (Chmelařová, 2010; Richterová, 2011) zkoumají i názory vyučujících angličtiny na použití didaktického překladu ve výuce, který na rozdílné struktury explicitně upozorňuje. Richterová kromě toho zkoumá i učebnice pro výuku angličtiny, zda obsahují původní literární texty, se kterými je možné pracovat formou překladu a potažmo indikovat kontrastivní větné struktury.

Další výzkumy v této přehledové studii také zkoumají negativní jazykový transfer a přístupy ve výuce, avšak již ne v českém prostředí. Velmi podobnou práci dvěma výše zmíněným (Chmelařová, 2010; Richterová, 2011) je výzkum Ammarové et al. (2010), který zkoumá vnímání odlišné větné struktury, konkrétně tázací věty, a vlivy negativního jazykového transferu u žáků

základní školy (shrnutí výzkumu viz Příloha D). Mateřským jazykem žáků je francouzština a cílovým angličtina.

Vliv negativního jazykového transferu zkoumá také Islam (2020), který uvádí přehled studií z různých zemí, a tedy uživatelů různých mateřských jazyků, jako např. francouzského, španělského nebo finského (shrnutí výzkumu viz Příloha F). Uvedené studie zkoumají použití angličtiny studentů v souvislých textech. Zaměřují se na to, zda v těchto textech dochází k transferu z jazyka mateřského u vybraných jevů, které se v rodném jazyce studentů od angličtiny liší.

Naopak, pozitivní vliv mateřského jazyka ve výuce jazyka cizího zkoumá Gülden (2021), který srovnává kurikulum výuky mateřského jazyka, kterým je turečtina, s kurikulem výuky angličtiny jako cizího jazyka na základní škole (shrnutí výzkumu viz Příloha G). Ze srovnání indikuje gramatické jevy, které se žáci učí dříve v jazyce cizím než v jazyce mateřském, a u vyučujících zjišťuje, zda tato skutečnost má ve výuce nějaký vliv. Mezi jevy, se kterými se žáci setkávají poprvé ve výuce angličtiny, je například výuka modálních sloves nebo stupňování přídavných jmen. Učitelé, kterých se dotazuje na jejich zkušenosti, potvrzují jeho domněnku, že znalost určitého gramatického jevu v jazyce mateřském, má pozitivní vliv na jeho osvojování v jazyce cizím. Gülden (2021) doporučuje lepší synchronizaci kurikula obou jazyků, čímž by se předcházelo komplikacím ve výuce cizího jazyka. Pokud žáci jev znají v L1 (mateřském jazyce), může se na něj při výuce L2 (cizího jazyka) explicitně upozornit, v obou jazycích porovnat a dojít k závěru, zda je jeho použití stejné nebo odlišné.

Procesu výuky angličtiny se věnuje také studie Nazaryho (2008). Cílem této práce bylo zjistit, jaký zastávají studenti íránské univerzity postoj k používání mateřského jazyka ve výuce (shrnutí výzkumu viz Příloha E). Výzkumem se snaží podpořit teorii, že v určitých situacích, jako je například explicitní upozorňování na jazykové rozdíly, působí použití mateřského jazyka jako podpůrný prostředek a ne jako překážka a může se tím předcházet možnému negativnímu transferu.

Jak již bylo řečeno v úvodu, kromě transferu z jazyka mateřského do jazyka cizího může docházet i k transferu opačnému, tedy z jazyka cizího do jazyka mateřského. Ačkoliv zamýšlený výzkum se reverznímu transferu věnovat nebude, do přehledové studie byl jeden výzkum, který demonstruje transfer opačným směrem, zařazen. Tento výzkum (Agulló, 2020) zkoumá vlivy opačného jazykového transferu v mluveném projevu dvou skupin studentů vysoké školy (shrnutí výzkumu viz Příloha H). Jedna skupina jsou studenti filologického oboru a druhá skupina jsou studenti nefilologických oborů. Mateřským jazykem těchto studentů je španělština.

Jaké cíle a otázky jsou ve studiích sledovány?

Studie jsou rozděleny dle několika kritérií. Z hlediska vědního zaměření je práce Žáčkové (2013) čistě lingvistická, ostatní práce jsou lingvisticko-didaktické nebo didaktické. Z hlediska země, kde byl výzkum veden, jsou popsány tři výzkumy z ČR (Chmelařová, 2010; Richterová, 2011; Žáčková, 2013). Tyto tři výzkumy se zabývaly vlivem češtiny na angličtinu, ale i naopak (Žáčková, 2013). Zahraniční výzkumy se zabývaly vlivy mateřského jazyka respondentů na angličtinu a jeden výzkum zkoumal vliv opačný, tedy vliv angličtiny na jazyk mateřský.

Jeden výzkum (Žáčková, 2013) sleduje pouze způsob překladu textů z mateřského jazyka do angličtiny a opačně a rozděljuje přeložené větné struktury na ty, které byly přeloženy pomocí obdobné větné struktury, a ty, které použily strukturu jinou. Sleduje také, které konkrétní syntaktické jevy v překladu používají struktury jiné, a tyto odlišné struktury srovnává. Výsledky interpretuje na čtyřech různých žánrech.

Práce Richterové (2011) a Chmelařové (2010) také věnují pozornost rozdílným větným strukturám v češtině a angličtině (Richterová popisuje rozdíly v rámci teoretických lingvistických východisek a Chmelařová vypracovává kontrastivní analýzu v rámci praktické části výzkumu) a kromě toho zkoumají, jak se negativní jazykový transfer projevuje u studentů během procesu jazykové akvizice. Zaměřují se na konkrétní syntaktické (Richterová, 2011) a morfo-syntaktické (Chmelařová, 2010) jevy, které se v obou jazycích liší. Výzkum Ammarové et al. (2010) má také za cíl zjistit projevy negativního jazykového transferu, jen s tím rozdílem, že zkoumaným vzorkem jsou žáci, jejichž mateřským jazykem je francouzština. Vybraným kontrastivním jevem zde byla věta tázací, jejíž konstrukce se v obou jazycích liší. Výzkum Ammarové et al. (2010) se také snažil zjistit, zda jsou si žáci těchto rozdílu vědomi. Islam (2020) ve své přehledové studii také sleduje vlivy negativního jazykového transferu, avšak na rozdíl od předchozích prací Richterové (2011), Chmelařové (2010) a Ammarové et al. (2010), uvádí sekundární výzkumy, které byly vedeny se studenty z Turecka, Itálie, Francie, Španělska, Finska a Švédska v letech 2005–2014. V těchto výzkumech se používaly různé metody, které budou blíže popsány v další kapitole, a sledování negativního transferu se zaměřovalo v každém jazyce na jiný jev, pro daný jazyk typický svým kontrastem vůči angličtině. Poslední práci, která se zabývá negativním jazykovým transferem mezi angličtinou a mateřským jazykem, je práce Agulló (2020), která však na rozdíl od předešlých prací zkoumá míru reverzního transferu, tedy vlivu angličtiny na španělštinu, což je mateřský jazyk zkoumaných studentů.

Cílem výzkumu Nazaryho (2008), který je didaktického zaměření, bylo zmapovat názory studentů na používání mateřského jazyka v hodinách

angličtiny. Do této přehledové studie byl zařazen, protože zkoumá, v jaké míře a za jakými účely se v hodinách mateřský jazyk používá, popř. jak na to reagují studenti. Z těchto výzkumů vyplývá, že i do komunikativně zaměřených hodin, kde převládá angličtina, lze zařadit jazyk mateřský, a jedním z prospěšných účelů je poskytování komparací mezi jazykem mateřským a cizím, obzvláště tam, kde jsou vyučovány gramatické struktury, které jsou v kontrastu s jazykem mateřským. Výzkumy samozřejmě zmiňují i jiné situace, kde se učitelé uchylují k používání mateřštiny, ty ale nejsou pro tuto přehledovou studii relevantní.

Cílem posledního z osmi výzkumů (Gülden, 2021) uváděných v této studii, je porovnání kurikul výuky mateřského jazyka, kterým je turečtina, a angličtiny jako cizího jazyka, což potvrzuje domněnku, že některé gramatické jevy jsou ukotveny dřív v anglickém kurikulu než v tureckém, a tím pádem se předpokládá, že jsou složitější pro výuku.

Kdyby se měly stručně shrnout společné rysy cílů těchto osmi výzkumů, bylo by to zkoumání rozdílů mezi jazykem mateřským a cílovým pomocí kontrastivní analýzy, zkoumání vlivů jednoho jazyka na druhý, mateřského na cizí, ale i cizího na mateřský, a účelů užívání mateřského jazyka v hodinách angličtiny.

Jaké metody a nástroje jsou používány; na jakých výzkumných souborech jsou studie realizovány?

Překladový text jako výzkumný soubor

Lingvistický výzkum (Žáčková, 2013), který se zabývá rozdílnými nebo shodnými vyjádřeními jádra výpovědi v přeložených textech, zkoumá osm přeložených textů čtyř různých žánrů. Autorka v těchto textech porovnála a následně analyzovala 400 predikací, přičemž u některých byla výchozím jazykem čeština a cílovým angličtina a u jiných tomu bylo naopak. Výsledky zaznamenala do vytvořené tabulky, která obsahovala procentuální podíl s podobnou a odlišnou syntaktickou strukturou u každého žánru. Autorka dále vyhodnocuje míru shody lineárního rozložení větných členů, opět u každého žánru zvlášť, a dělí predikace na shodné a neshodné. V poslední tabulce autorka zaznamenává míru zachování pozice a větněčlenské funkce jádra výpovědi, opět u každého stylu zvlášť.

Překladové texty používá i část výzkumné práce Chmelařové (2010). Autorka zjišťuje četnost zkoumané gramatické struktury (přítomné přičestí ve funkci vedlejší kondenzované věty) metodou kontrastivní strukturální analýzy ve vybraných úryvcích anglické literatury a jejich českých ekvivalentů. Autorka zkoumá dva literární styly, a to beletrii a odborný text. Výsledky analýzy dále použije v didaktické části výzkumu.

Korpus jako výzkumný soubor

Dva z výzkumů uváděných v průřezové studii Islama (2020) pracovaly s jazykovými korpusy. Jeden (Garnier, 2012, podle Islam, 2020) z korpusů byl sestavený z vět rodilých Francouzů a druhý (Meriläinen, 2010, podle Islam 2020) z vět finských a švédských studentů v rozmezí 15 let. V prvním korpusu se analyzovala umístění adverbia a v druhém správné použití pasíva a formálního podmětu *there* a *it*.

Kurikulum jako výzkumný soubor

Součástí přehledové studie je i jeden výzkum (Gülden, 2021), jehož výzkumným souborem je školní kurikulum. Dílčím předmětem výzkumu je porovnání kurikula výuky mateřského jazyka a výuky angličtiny na základní škole, aby byla následně vyhodnocena jejich vzájemná synchronizace.

Studenti nebo žáci jako výzkumný soubor

Studenti nebo žáci tvořili výzkumný soubor ve výzkumech Richterové (2011), Chmelařové (2010), Ammarové et al. (2010), Nazaryho (2008), Agulló (2020) a dvou studiích uváděných Islamem (2020) za použití následujících nástrojů sběru dat.

Test jako nástroj sběru dat u studentů nebo žáků

Testu jako nástroje sběru dat používá ve svém výzkumu Richterová (2011). Výzkumným souborem jsou studenti dvou oktáv a studenti pedagogické fakulty. Test je sestaven z ukázek moderní anglické prózy a autorka pomocí něj zjišťuje míru porozumění syntaktickým strukturám s příznakovým slovosledem v angličtině, který je slovosledem nepravidelným (např. vytýkací konstrukce nebo existenciální vazba), a dále výběrovým překladovým testem zjišťuje citlivost studentů vůči správné formulaci expresivní (citově zabarvené) syntaktické struktury.

Dalším výzkumem, který používá test jako nástroje sběru dat, je výzkum Chmelařové (2010), která zadává test studentům gymnázia na začátku a na konci intervence. Test obsahuje překladová cvičení z angličtiny, která jsou zaměřená na větné struktury s neurčitým slovesným tvarem, konkrétně přičestí přítomného. Tyto větné struktury jsou vybrány na základě kontrastivní strukturální analýzy popsané výše.

Ammarová et al. (2010) sestavují dva druhy testů pro žáky 5. a 6. třídy základní školy, jejichž mateřským jazykem je francouzština. Testy zjišťují, do jaké míry jsou si žáci vědomi rozdílů mezi anglickou a francouzskou formou tázací věty.

Posledním výzkumem v této přehledové studii, který používá test jako nástroj sběru dat, je studie Medeové et al. (2014, podle Islam, 2020), která uvádí test sestavený pro studenty soukromé vysoké školy. Tento test obsahoval 20 vět, z nichž 10 vět mělo nesprávné umístění slovesa. Studenti měli za úkol identifikovat nesprávný slovosled.

Esej jako nástroj sběru dat u studentů nebo žáků

Pouze jeden z výzkumů v této přehledové studii uvádí esej jako zdroj sběru dat. Autor výzkumu (Chapeto'n, 2008, podle Islam, 2020) sleduje negativní transfer z mateřského jazyka a v eseji analyzoval použití anglického slovosledu, podmětu a slovesných časů. Analýza byla provedena pouze na jedné eseji, kterou napsal student, jehož mateřským jazykem byla italština. Téma práce bylo Můj oblíbený film a student ji měl napsat během 15 minut.

Rozhovor jako nástroj sběru dat u studentů nebo žáků

Dalším nástrojem sběru dat v této přehledové studii je rozhovor vedený se studenty nebo žáky. Rozhovoru ve svém výzkumu využívá Richterová (2011), která vede částečně řízený rozhovor se studenty oktávy. Účelem rozhovoru bylo zjistit, jak studenti vnímají vlastní úroveň jazyka.

Rozhovor se žáky byl veden také ve studii Ammarové et al. (2010). Skládal se ze čtyř částí a bylo tázáno 29 žáků. V první části žáci definovali nebo překládali do francouzštiny jednotlivá slova, která jim byla zobrazena každé zvlášť. Osm slov bylo typických pro otázky (tázací zájmeno, pomocné sloveso...) a čtyři slova mohla být použita v jakémkoliv typu věty. V druhé části měli žáci vysvětlit některé své odpovědi z gramatického testu. Ve třetí části byli žáci dotázáni, zda je nějaký rozdíl mezi tvorbou francouzské a anglické otázky. V poslední, čtvrté části měli žáci přeložit některé z otázek, které předtím poskládali z jednotlivých slov ve dvojicích. Z rozhovorů byl pořízen zvukový záznam, který byl přepsán. Žáci odpovídali anglicky, ale v případě potřeby mohli použít rodný jazyk.

Dotazník jako nástroj sběru dat u studentů nebo žáků

Výzkumná data z dotazníku zadaného studentům teheránské univerzity získává ve své studii Nazary (2008), který k tomuto účelu použil dotazník sestavený Prodromouem (2002). Dotazník definoval postoje studentů Teheránské univerzity vůči roli mateřského jazyka v hodinách angličtiny za použití Likertovy škály.

Druhou zde uváděnou studii, která pro sběr dat používá dotazník, je výzkum vlivu reverzního transferu, tedy vlivu cizího jazyka na jazyk mateřský (Agulló, 2020). Dotazník byl distribuován studentům VŠ ve Španělsku, skládal

se ze tří částí a shromažďoval následující údaje: 1) *osobní údaje* – pohlaví, věk, úroveň pokročilosti angličtiny, zda mají přátele mezi rodilými mluvčími angličtiny; 2) *zkušenosti se studiem angličtiny* – v jakém věku se začali učit anglicky, jak dlouho se učí anglicky, za jakých okolností a v jak dlouhých časových periodách k výuce/intenzivní výuce docházelo; 3) *používání cizího jazyka (angličtiny)* – jak často a za jakých okolností cizí jazyk používají, jak využívají receptivní dovednosti. Součástí dotazníku byl odkaz na video. Úkol k videu je popsán níže.

Video jako nástroj sběru dat u studentů nebo žáků

Součástí dotazníku (Agulló, 2020) byl odkaz na video, které bylo bez zvuku. Studenti měli za úkol vyprávět obsah videa v mateřském jazyce (španělsky). Byly pořízeny nahrávky a jejich přepis, které sloužily k lexikální a syntaktické analýze projevu a vyhodnocení míry reverzního transferu. Z vyprávění obsahu byly pořízeny zvukové záznamy a ty následně převedeny na psaný text. Ve vyprávění se sledovala zejména slovní zásoba a stavba věty.

Učitelé jako výzkumný soubor

Učitelé byly výzkumným souborem ve výzkumech Richterové (2011), Chmelařové (2010) a Güldena (2021), za použití následujících nástrojů sběru dat.

Dotazník jako nástroj sběru dat u učitelů

Jako součást svého výzkumu vedla Richterová (2011) dotazníkové šetření u 11 učitelů oktávy gymnázia. Otevřené otázky ověřovaly převládající styl práce v oktávách, názor na možnosti využití původního textu v hodinách angličtiny a názor na využití překladu v hodinách angličtiny. Dotazník se skládal ze sedmi otázek.

Chmelařová (2010) vedla dotazníkové šetření u učitelů ZŠ a SŠ. V tomto dotazníkovém šetření převažovaly otázky uzavřeného typu, avšak v menší míře obsahovalo také polootevřené a otevřené otázky. Dotazník byl zaměřený na postoje učitelů k současnému komunikačnímu přístupu a názory na roli gramatiky, překladu a využití mateřského jazyka ve výuce.

Rozhovor jako nástroj sběru dat u učitelů

Gülden (2021) vedl polostrukturovaný rozhovor s 10 náhodně vybranými učiteli angličtiny na základní škole. Zjišťoval názor učitelů na úpravu kurikula gramatických výstupů v mateřském jazyce (turečtiny) tak, aby sloužilo jako podpora pro výuku gramatických jevů v cizím jazyce (angličtině). Dále byli učitelé dotazováni, s jakými problémy se potýkají při výuce gramatiky cizího

jazyka v souvislosti se znalostí/neznalostí stejného jevu v jazyce mateřském a také zda používají komparaci mateřského jazyka s jazykem cizím při výuce. Na poslední uvedený dotaz všichni učitelé odpověděli kladně s argumentem, že v obou jazycích existují společné gramatické struktury a jejich srovnání považují za přínosné. Dále potvrdili, že míra znalosti mateřského jazyka ovlivňuje proces osvojování jazyka cizího.

Na základě těchto informací lze zkoumané soubory z osmi zde uvedených studií rozdělit do tří hlavních kategorií, a to texty, studenti a učitelé, přičemž texty jsou využívány spíše k lingvistickým výzkumům a studenti a učitelé spíše k didaktickým. Není to však pravidlem. Přístupů byla uplatněna celá řada, u textů se prováděly komparační analýzy či vyhledávání určitého jevu. Zkoumané texty měly podobu souvislého literárního textu, studentské eseje, pracovalo se s korpusy, ale také kurikulárními dokumenty. Se studenty a učiteli se uplatňovaly nejvíce metody rozhovorů a dotazníkového šetření, které je vhodné pro vyšší počty respondentů v rámci kvantitativního šetření. U studentů byl velmi častým nástrojem pro získání dat test. Částí jednoho výzkumu (Richterová, 2011) byla i analýza učebnic. Tento výzkum zahrnoval nejširší škálu souborů, výzkumných metod a nástrojů. Autorka zde uplatnila kontrastivní analýzu excerpt českého a anglického textu, test a rozhovor se studenty gymnázia a pedagogické fakulty, dotazníkové šetření u učitelů a nakonec analýzu učebních materiálů. Tímto výzkumem autorka získala velmi komplexní povědomí o vnímání vět s příznakovým slovosledem studenty doplněnou názory učitelů a přehled, zda se tímto tématem zabývají i učebnice.

Jaká zjištění a závěry z těchto studií vyplývají?

Studie lingvistické nebo částečně lingvistické (Žáčková, 2013; Richterová 2011; Chmelařová 2010) potvrzují skutečnost, že mezi češtinou a angličtinou existuje mnoho rozdílů na úrovni větné syntaxe, se kterými se překladatelé a studenti angličtiny, jejichž mateřským jazykem je čeština, více či méně úspěšně potýkají.

Žáčková (2013) sice dochází k závěru, že více než polovina predikací, které analyzovala, je přeložena obdobnou strukturou, avšak připouští, že překladatel mohl být ovlivněn výchozím jazykem překládaného textu, tedy češtinou, při překladech do angličtiny, a angličtinou při překladech do češtiny.

Z lingvisticko-didaktického výzkumu Richterové (2011) vyplývá, že studenti gymnázia prokázali asi 50% schopnost a vysoké školy pedagogické 60% schopnost vnímat příznakové větné struktury, tedy věty expresivní s nepravidelným slovosledem, což je poměr velmi nízký. Studenti měli tendenci věty překládat doslovně. V učebnicích, které Richterová (2011) analyzovala,

nebyly nalezeny téměř žádné úryvky z původních literárních děl, na kterých by se tyto citově zabarvené větné struktury daly demonstrovat.

V didaktické části výzkumu Chmelařové (2010) učitelé potvrdili problémy studentů s jazykovou interferencí, v hodinách se však srovnávání odlišných struktur často nevěnují. V rámci pilotní studie byli dotazováni studenti pedagogické fakulty, a tedy budoucí učitelé angličtiny, a ti považují didaktický příklad za přínosný.

Ze zahraničních studií problém s interferencí potvrzuje i výzkum Ammarové et al. (2010), kde jsou žáci základní školy při tvorbě anglické tázací věty ovlivněni mateřským jazykem a většina chápe pomocné sloveso jako sloveso významové, nebo jako ekvivalent francouzské fráze *est-ce que*, která se používá v otázkách ve francouzštině.

Přehledová studie Islama (2020) prezentuje výzkumy z různých zemí, kde zjišťuje vliv různých jazyků při produkci angličtiny, což bylo prokázáno typy chyb, jakých se zkoumané soubory dopouštěly.

Neznalost jevu nebo struktury v mateřském jazyce u studentů je další nevýhodou při výuce angličtiny, což svým výsledkem potvrzuje výzkum Güldena (2021), který srovnával kurikulum mateřského a cizího jazyka na základní škole v Turecku a následně u 10 učitelů zjišťoval, zda žákům působí v hodinách angličtiny potíže osvojování těch gramatických jevů, které ještě neznají z jazyka mateřského. To naznačuje, že mateřský jazyk má i pozitivní vliv na jazyk cizí, a ne pouze negativní. Mateřský jazyk je také podporou, na které se dá stavět, například formou komparací. Autor výzkumu navrhuje lepší synchronizaci kurikul.

K transferu dochází i reverzně z cizího jazyka do jazyka mateřského, což potvrzuje výzkum ve Španělsku (Agulló, 2020), který byl veden s tamějšími studenty vysoké školy. Studenti byli rozděleni do dvou skupin, pokročilí a méně pokročilí v angličtině. Výzkum překvapivě prokázal větší nebo více evidentní vliv angličtiny na mateřský jazyk u studentů méně pokročilých.

Nazary (2008) zkoumal, jak studenti vnímají jakékoliv používání mateřského jazyka ve výuce angličtiny, a dochází k závěru, že zejména studenti mírně pokročilí a pokročilí vnímají používání mateřského jazyka v hodinách angličtiny pozitivně, zejména v situacích, kdy se vysvětlují rozdíly mezi jazykem mateřským a cizím.

3 Závěr

V této přehledové studii bylo představeno osm výzkumů, jejichž kritéria výběru byla založena na souvislostech s jazykovým transferem a využíváním mateřštiny při výuce angličtiny. Tři z těchto výzkumů byly vedeny v České republice a pět bylo zahraničních. Většina studií se zabývala negativním jazykovým transferem z angličtiny do jazyka mateřského, zejména v rovině

syntaxe. Dvě studie sledovaly reverzní jazykový transfer, tedy vliv jazyka cizího na jazyk mateřský, a jedna studie porovnávala kurikulum výuky gramatiky mateřského a anglického jazyka na základní škole. Z tohoto výzkumu vyplynulo doporučení tato kurikula synchronizovat a výsledky naznačují, že mateřský jazyk má i pozitivní vliv na jazyk cizí. Je zde uvedena i jedna studie, která se zabývala názorem studentů na používání mateřského jazyka v hodinách angličtiny, což souvisí s možnou komparací v rámci výuky odlišných syntaktických struktur.

Zamýšlený výzkum, jehož je tato studie součástí, se bude zabývat didaktickým využitím jazykového transferu u vybraných syntaktických jevů v hodinách angličtiny na druhém stupni základní školy. Bude se jednat o jevy, které se v angličtině a češtině liší anebo v češtině vůbec nemají protějšky. To, že existují, potvrzují studie lingvistického a lingvisticko-didaktického charakteru uváděné zde, a to, že jsou pro žáky a studenty problematické, vyplývá z výzkumů didaktických.

Literatura

- Agulló, G. L. (2020). Unintentional reverse transfer from L2 (English) to L1 (Spanish) in tertiary levels. *International Journal of English Studies*, 20(3), 57–76. <https://doi.org/10.6018/ijes.406901>
- Ammar, A., Lightbown, P. M., & Spada, N. (2010). Awareness of L1/L2 differences: Does it matter? *Language Awareness*, 19(2), 129. <https://doi.org/10.1080/09658411003746612>
- Cook, G. (2010). *Translation in language teaching*. Oxford University Press.
- Council of Europe. (2001). *Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge University Press.
- Gülden, B. (2021). Comparison of grammar curriculum learning outcomes. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 17 (Special Issue 1), 205–221. <https://www.jlls.org/index.php/jlls/article/view/2027>. <https://doi.org/10.17263/jlls.903378>
- Chmelařová, L. (2010). Didaktická funkce překladu ve výuce anglického jazyka. [Disertační práce, Univerzita Palackého]. Theses.cz. <https://theses.cz/id/ueibns/>
- Islam, S. M. (2020). L1 interference in the acquisition of English syntax and lexis. *Journal of Education and Social Sciences*, 15(1), 56–70. https://www.jesoc.com/wp-content/uploads/2020/07/JESOC15_315.pdf
- Nazary, M. (2008). The role of L1 in L2 acquisition: Attitudes of Iranian university students. *Novitas-ROYAL (Research on Youth and Language)*, 2(2), 138–153. <https://novitasroyal.org/nazary.pdf>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. Sage Publications.
- Odlin, T. (1989). *Language transfer: Cross-linguistic influence in language learning*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139524537>

- Prodromou, L. (2002). *From mother tongue to other tongue*. British Council.
<http://www.teachingenglish.org.uk/article/mother-tongue-other-tongue>
- Richterová, J. (2011). *Syntaktické struktury s příznakovým slovosledem v angličtině a jejich percepce studenty gymnázia a pedagogické fakulty*. [Disertační práce, Univerzita Palackého]. Theses.cz. <https://theses.cz/id/d1vi5d/>
- Žáčková, K. (2013). Indikace rématu v anglických a českých překladových textech. *Časopis pro moderní filologii*, 95(2), 141–152. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=303642>

Příloha A

Tabulkové shrnutí výzkumu Žáčková, 2013

Název studie	Indikace rématu v anglických a českých překladových textech
Autor / Autoři	Kamila Žáčková
Rok publikace	2013
Publikováno v	Časopis pro moderní filologii 95, 2013, Č. 2, S. 141–152 https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=303642
Cíl výzkumu	Podrobná analýza pozice a syntaktické funkce rématu v anglickém a českém textu čtyř různých žánrů.
Výzkumný vzorek	Osm současných autentických překladových textů – beletrie, administrativní styl, řečnický styl, odborný článek
Trvání intervence / sběru dat	Není uvedeno
Výzkumné metody a nástroje sběru dat	Komparace českých a anglických predikací a následné rozdělení do dvou základních skupin – predikace s obdobnou syntaktickou strukturou v obou jazycích a predikace s odlišnou syntaktickou strukturou v obou jazycích; počet zkoumaných predikací je 400
Výsledky výzkumu/ Analýza dat	Z výzkumu vyplývá, že v beletristickém textu 71 % predikací použilo obdobnou syntaktickou strukturu a 29 % predikací se syntaktickou strukturou lišilo, v administrativním textu se nacházelo 56 % predikací s obdobnou syntaktickou strukturou a 44 % s odlišnou, v řečnickém textu bylo 66 % syn. struktur obdobných a 34 % se lišilo a v odborném textu bylo 72 % obdobných syn. struktur a 28 % odlišných. Celkem tedy v průměru 66 % predikací použilo při překladu obdobné syntaktické struktury a 44 % predikací použilo syn. struktury odlišné. K použití odlišných syntaktických struktur dochází díky rozdílné povaze obou jazyků z hlediska tvarosloví. Ze studie dále vyplývá, že v 70 % predikací byla pozice a větněčlenská funkce jádra výpovědi zachována, v 15 % byla pozice neshodná a funkce zachována, ve 12 % pozice shodná a funkce nezachována a ve 3 % pozice neshodná a funkce nezachována.

Příloha B

Tabulkové shrnutí výzkumu Richterová, 2011

Název studie	Syntaktické struktury s příznakovým slovosledem v angličtině a jejich percepce studenty gymnázia a pedagogické fakulty
Autor / Autoři	Jana Richterová
Rok publikace	2011
Publikováno v	Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta – disertační práce
Cíl výzkumu	Práce si klade šest cílů: 1) prozkoumat míru porozumění strukturám s příznakovým slovosledem u studentů gymnázií a pedagogické fakulty; 2) zjistit citlivost studujících vůči správné formulaci expresivní syntaktické struktury; 3) zjistit mezi učiteli, do jaké míry se v současnosti uplatňuje práce s původním anglicky psaným textem a zda používají metodu výběrového překladu z anglického jazyka v nejvyšším ročníku gymnázia; 4) prověřit sebehodnocení studentů; 5) sledovat mezi vyučujícími možnou souvislost mezi zjištěnými výsledky; 6) provést stručnou analýzu kmenových učebnic cíleně věnovanou zastoupení původních literárních textů
Výzkumný vzorek	11 učitelů angličtiny na gymnáziu, studenti dvou oktáv státních gymnázií, studenti pedagogické fakulty – přesný počet neuveden; učebnice anglického jazyka úroveň B2 – C1
Trvání intervence / sběru dat	Školní rok 2009/2010
Výzkumné metody a nástroje sběru dat	Test – cílem bylo mapovat míru percepce věty s příznakovým slovosledem, zdůrazněného větného členu a vhodně/nehodně přeložené formulace; částečně řízený rozhovor se studenty oktávy – cílem bylo zjistit, jak studenti reflektují vlastní úroveň znalosti jazyka; anketa formou dotazníkového šetření mezi učiteli anglického jazyka v nejvyšších třídách gymnázií – cílem bylo zmapovat názor vyučujících na efektivní postupy ve výuce v oktávách a jejich postoj vůči překládání; sonda do učebních materiálů – cílem bylo sledovat výskyt původních literárních textů v sedmi aktuálně používaných učebnicích pro úroveň B2 a C1
Výsledky výzkumu/ Analýza dat	Gymnazisté v oktávě prokázali asi 50% schopnost správně vnímat expresivně formulovanou větnou konstrukci, při překladu do mateřského jazyka volili často nevhodné ekvivalenty či doslovný překlad; studenti VŠ projevili vyšší vnímavost (60 %) vůči příznakovým a lépe rozpoznávali zdůrazňované větné členy, lépe se jim dařilo i v překladové části, ačkoli i zde se často uchýlovali k doslovnému překladu; v rámci ankety a rozhovorů bylo zjištěno, že překlad vybraných jevů za souvislého textu je zájmem pouze okrajovým ze strany studentů i vyučujících, důraz je kladen na pohotovost a plynulou interakci v mluveném projevu, studentům by práce s původním souvislým textem nevařila, avšak nechtělo by se jim věnovat se čtení textů mimo hodiny AJ; v učebnicích AJ nebyly nalezeny téměř žádné ukázky původních literárních děl, v rámci kterých by se překlad příznakových větných struktur mohl procvičovat.

Příloha C

Tabulkové shrnutí výzkumu Chmelařová, 2010

Název studie	Didaktická funkce překladu ve výuce anglického jazyka
Autor / Autoři	Linda Chmelařová
Rok publikace	2010
Publikováno v	Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta – disertační práce
Cíl výzkumu	Cíl oblasti lingvistické: teoretická analýza anglických struktur používajících neurčitě slovesné tvary a popis jejich možných českých ekvivalentů, zjištění výskytu přítomného přičestí v anglických textech a následná komparace s českými protějšky v publikovaných překladech. Cíl oblasti didaktické: analýza situace v oblasti didaktického překladu a mateřského jazyka jako takového při výuce angličtiny, zjištění míry schopnosti studentů překládat specifickou gramatickou strukturu do češtiny
Výzkumný vzorek	Skupina studentů gymnázia – 3. ročník, 12 studentů (6 chlapců a 6 dívek), učitelé ZŠ a SŠ, pilotáž – studenti pedagogické fakulty, obor angličtina, 3. a 4. ročník
Trvání intervence / sběru dat	Jedno pololetí
Výzkumné metody a nástroje sběru dat	Kontrastivní strukturní analýza – oblast lingvistiky; Dotazník pro učitele angličtiny – zjišťuje postoje učitelů k využití překladu ve výuce, dotazník vyhodnocuje odpovědi a ověřuje stanovené hypotézy pomocí testu chvilkadrát pro čtyřpolní tabulku; Didaktický test pro studenty gymnázia – jeden na začátku intervence a druhý na konci. Test zjišťuje, zda po realizaci překladových cvičení došlo ke zlepšení dovednosti studentů překládat konkrétní strukturu (neurčitý slovesný tvar v anglických kondenzovaných větách)
Výsledky výzkumu/ Analýza dat	Oblast lingvistiky – do kontrastivní analýzy byly zahrnuty texty beletrie pro dospělé, dětské literatury a odborného stylu. České ekvivalenty anglických struktur s neurčitým slovesným tvarem v beletrii pro dospělé (76 %) a dětské literatuře (85 %) používaly struktury se slovesem určitým, v odborném stylu to bylo pouze okolo 40 %, čili z větší části se i v češtině používaly struktury se slovesem v neurčitém tvaru. Oblast didaktiky – dotazníková šetření zjistila, že asi zhruba polovina dotázaných učitelů používá překladová cvičení pouze asi 1x za měsíc a asi třetina častěji, asi 1x týdně. Za nejčastější úskalí překladu byl mimo jiné uváděn rozdílný slovosled mezi angličtinou a češtinou. Co se týče použití mateřského jazyka ve výuce, autorka uvádí, že méně (není jasné z jakého celku) učitelů používá MJ při srovnávání odlišných vět nebo struktur. Kolem poloviny dotázaných učitelů uvádí, že studenti mají problém s jazykovou interferencí, zejména u předložkových spojení, ustálených vazeb a slovosledu. Na základě zpracování úvodního a závěrečného testu se potvrdila hypotéza, že studenti si zlepšili překladové dovednosti a jsou si více vědomi rozdílu odlišných struktur. Pilotní výzkum na KAJ PdF UP prokázal zájem studentů o překlad s tím, který považují za důležitý jak v učitelské, tak i v jiných profesích.

Příloha D

Tabulkové shrnutí výzkumu Ammar et al., 2010

Název studie	Awareness of L1/L2 differences: Does it matter?
Autor / Autoři	Ahlem Ammar, Patsy M. Lightbown, Nina Spada
Rok publikace	2010
Publikováno v	<i>Language Awareness, Vol. 19, No. 2, May 2010, 129–146</i>
Cíl výzkumu	Cílem studie bylo zjistit, do jaké míry si jsou studenti, jejichž rodným jazykem je francouzština, vědomi rozdílů mezi anglickou a francouzskou formou tázací věty a jak se tato znalost projeví při používání L2, tedy angličtiny
Výzkumný vzorek	58 žáků 5. a 6. ročníků ZŠ – 20 ze 6. ročníku a 38 z 5. ročníku. Mateřským jazykem všech žáků byla francouzština. Výzkum byl veden v Montrealu.
Trvání intervence / sběru dat	Jedno pololetí
Výzkumné metody a nástroje sběru dat	Gramatický test – tento test skládal každý žák samostatně, test obsahoval 26 položek, každá položka obsahovala dvě otázky – 25 položek jednu gramaticky správnou a jednu gramaticky nesprávnou a jedna položka obsahovala otázky obě gramaticky správné. Žáci vybírali správnou odpověď z pěti variant týkajících se gramatické správnosti otázek. V testu bylo uvedeno 13 doplňovacích a 13 zjišťovacích otázek. Scrambled Questions (otázky s promíchaných slovosledem) – tento úkol vypracovali žáci ve dvojicích. Každá dvojice obdržela osm obálek s jednotlivými slovy, ze kterých skládali otázky. Čtyři otázky byly zjišťovací a čtyři doplňovací. V každé obálce bylo jedno pomocné sloveso navíc, přičemž žákům bylo řečeno, že nemusí využít všechna slova z obálky. Všechny otázky byly ve 3. osobě jednotného čísla a všechna jednotlivá slova byla psána pouze velkými písmeny, aby nebylo poznat, které slovo se má použít jako první. Rozhovory se žáky – skládaly se ze čtyř částí a bylo tázáno 29 žáků. V první části žáci definovali nebo překládali do francouzštiny jednotlivá slova, která jim byla zobrazena každé zvlášť. Osm slov bylo typických pro otázky (tázací zájmeno, pomocné sloveso...) a čtyři slova mohla být použita v jakémkoliv typu věty. V druhé části měli žáci vysvětlit některé své odpovědi gramatického testu. Ve třetí části byli žáci dotázáni, zda je nějaký rozdíl mezi tvorbou francouzské a anglické otázky. V poslední, čtvrté části měli žáci přeložit některé z otázek, které vytvořili z jednotlivých slov ve dvojicích. Z rozhovorů byl pořízen zvukový záznam, který byl přepsán. Žáci odpovídali anglicky, ale v případě potřeby mohli použít rodný jazyk.

Výsledky výzkumu/ Analýza dat	<p>Gramatický test – větší část odpovědí bylo správných, pokud podmětem otázky bylo zájmeno a ne podstatné jméno u obou typů otázek, což naznačuje, že žáci kopírují francouzský formát tázací věty, ve které je možná inverze, pouze pokud je podmětem zájmeno. Scrambled Questions – všechny dvojice vytvořily několik otázek z jednotlivých slov, z toho asi 40 % bylo vytvořeno se slovosledem oznamovací věty, asi 30 % umístilo na začátek tázací zájmeno nebo pomocné sloveso a následně pokračovali oznamovacím slovosledem, necelých 20 % otázek bylo vytvořeno správně a asi 15 % mělo jiný slovosled. Rozhovory – při překladu nebo definici jednotlivých slov bez kontextu mnoho žáků překládalo pomocné sloveso, jako by bylo významové (do = dělat), dále nemaly počet žáků přirovnával pomocné sloveso k francouzské frázi <i>est-ce que</i>, která se v neformální francouzštině použije na začátku otázky a dále se pokračuje oznamovacím slovosledem bez jakékoli změny, někteří žáci slovo definovali správně jako pomocné sloveso a někteří nevěděli, jak slovo přeložit či definovat, výsledky byly odlišné u slovesa <i>do</i> a <i>does</i>. Když měli žáci přeložit některé otázky, které vytvořili z jednotlivých slov, většina z nich opět překládala pomocné sloveso francouzskou frází <i>est-ce que</i>. Na dotaz, zda jsou nějaké rozdíly mezi anglickou a francouzskou, 31 % odpovědělo, že není, 48 % odpovědělo, že je, a částečně byli schopni vysvětlit a 21 % odpovědělo, že je a byli schopni zcela vysvětlit.</p>
--	---

Příloha E

Tabulkové shrnutí výzkumu Nazary, 2008

Název studie	The role of L1 in L2 acquisition: Attitudes of Iranian university students
Autor / Autoři	Mustafa Nazary
Rok publikace	2008
Publikováno v	<i>Novitas – ROYAL, 2008, Vol.: 2 (2), 138–153</i>
Cíl výzkumu	Cílem studie bylo nalézt důkazy, které by podpořily teorii, že mateřský jazyk (L1) může být nápomocen při osvojování druhého jazyka (L2), a vyvrátily domněnky, že L1 působí jako překážka. Výzkum si stanovil dvě otázky – Mají studenti íránské univerzity pozitivní, nebo negativní postoj k používání L1 v hodinách? Mají studenti různých úrovní pokročilosti odlišný názor a postoj vůči důležitosti L1?
Výzkumný vzorek	85 studentů teheránské univerzity, jejichž mateřským jazykem je perština. Studijním oborem těchto studentů není angličtina, hodiny angličtiny slouží pouze k rozšíření všeobecné znalosti jazyka. Studenti jsou z různých oborů, skupina se skládá z chlapců i dívek. Studenti jsou rozděleni do tří skupin podle pokročilosti na mírně pokročilé, středně pokročilé a pokročilé.
Trvání intervence / sběru dat	Jednorázová intervence – vyplnění dotazníku studenty
Výzkumné metody a nástroje sběru dat	Dotazník – na základě dotazníku vypracovaného Prodromouem (2002) se zjišťovaly postoje studentů. Dotazník měl dvě části. V první části se zjišťovaly studentovy iniciály a úroveň pokročilosti, druhá část se skládala ze 16 položek, které za použití Likertovy škály definovaly postoje studentů vůči roli L1 v hodinách angličtiny.
Výsledky výzkumu/ Analýza dat	Studentům z různých oborů tří různých pokročilostí byl rozdan dotazník se 16 položkami, ve kterém studenti s danými výroky souhlasili, nebo nesouhlasili, popř. doplnili komentáře či návrhy. Pro tuto přehledovou studii jsou důležité položky 6 a 7, které zjišťovaly, zda je pro studenty důležité vysvětlit rozdíly mezi L1 a L2 (položka 6) a zda je důležité vysvětlit rozdíly v použití L1 a L2 (položka 7). Výsledky položky 6 – souhlasilo 72 % mírně pokročilých studentů, 43 % středně pokročilých studentů, 60 % pokročilých studentů; výsledky položky 7 – souhlasilo 59 % mírně pokročilých studentů, 36 % středně pokročilých studentů, 60 % pokročilých studentů. Ze všech 16 položek zjišťujících různé důvody užívání L1 při výuce nejvyšší procento studentů souhlasilo právě s položkami 6 a 7, na druhém místě po položce 1, která zjišťovala, zda by učitel měl ovládat rodný jazyk studentů. Na tuto položku bylo nejvíce souhlasných odpovědí (68 %, 69 %, 81 %). Nejméně studenti souhlasili s položkami 4 a 9, které zjišťovaly, zda by se měla nová slovní zásoba vysvětlovat v rodném jazyce a zda by se měly rozhovory ve dvojicích vést v rodném jazyce. S položkou 4 souhlasilo pouze 18 %, 3 %, 21 % studentů a s položkou 9 pouze 13 %, 13 %, 15 % studentů výše zmíněných tří pokročilostí. Studie prokázala, že studenti teheránské univerzity spíše nesouhlasí s používáním rodného jazyka v hodinách angličtiny, avšak v situacích, kde je potřeba upozornit na rozdíly L1 a L2, více než polovina studentů mírně pokročilých a pokročilých souhlasila s používáním rodného jazyka. Překvapivě, nejmenší procento souhlasných odpovědí u položek 6 a 7 bylo ve skupině středně pokročilých, a to 43 % a 39 %.

Příloha F

Tabulkové shrnutí výzkumu *Islam, 2020*

Název studie	L1 Interference in the Acquisition of English Syntax and Lexis
Autor / Autoři	Syed Mazharul Islam,
Rok publikace	2020
Publikováno v	<i>Journal of Education and Social Sciences, Vol. 15, Issue 1, (June)</i>
Cíl výzkumu	Cílem studie bylo prozkoumat vliv prvního jazyka (L1) při osvojování jazyka druhého (L2) v rovině syntaktické a sémantické. Studie shromažďuje data z jiných výzkumů.
Výzkumný vzorek	Texty studentů z různých výzkumů; tato přehledová studie uvádí pouze výzkumy vlivu syntaxe. Výzkum negativního transferu ve slovosledu a bezpodmětných struktur – 19 tureckých studentů, z toho 13 chlapců a 6 dívek ve věku 17–26 a jeden italský student. Výzkum umístění adverbii ve větě – korpus s 10 000 položkami rodilých Francouzů. Výzkum použití gramatických časů – španělští rodilí mluvčí. Výzkum správného použití pasiva a formálního podmětu <i>there, it</i> – korpus s 96 787 položkami Finů a Švédů.
Trvání intervence / sběru dat	Není uvedeno
Výzkumné metody a nástroje sběru dat	Analýza studentských esejů, testy – použitá data jsou ze sekundárních zdrojů. Výzkum negativního transferu ve slovosledu a bezpodmětné struktury (Mede et al., 2014, podle Islam, 2020) – test u tureckých studentů. Test se skládal z 20 anglických vět, z nichž 10 nedodrželo slovosled SVO, studenti měli identifikovat nesprávný slovosled + analýza eseje „Můj oblíbený film“ italského studenta (Chapeto'n, 2008, podle Islam, 2020); analýza správného umístění adverbia ve větě (Garnier, 2012, podle Islam, 2020) – korpus s 10 000 položkami sestavený z vět z odborných textů a osobních emailů rodilých Francouzů; výzkum negativního transferu v použití časů u Španělů (Celaya a Torras, 2001, podle Islam, 2020) – metody ani sběr dat není popsán; výzkum správného použití pasiva a formálního podmětu <i>there a it</i> (Meriläinen, 2010, podle Islam, 2020) – analýza korpusu s 96 787 položkami z 500 prací psaných finskými a švédskými studenty SŠ v letech 1990, 2000 a 2005.

**Výsledky výzkumu/
Analýza dat**

Interference syntaktická: negativní transfer **slovosledu a použití bezpodmětných struktur** v L1 – u testu s 10 větami se špatným slovosledem, konkrétně nesprávnou pozicí slovesa, jich studenti identifikovali pouze 5, což značí vliv L1, kde je slovosled SOV. U krátkého textu italského studenta se vyskytla jedna věta se slovosledem VOS a jedna bezpodmětná věta, což autor přičítá vlivu L1, avšak výzkumný vzorek byl pouze jeden, což je slabinou této studie. Výsledky studie **umístění adverbia** ve větě prokázaly vysokou chybovost umístění příslovce způsobu (35,5 %), které kopírovalo francouzský slovosled S-V-Adv-O. U ostatních typů adverbii byla zhruba z 20 % pozice také nesprávná, avšak výzkum neudává, zda se tak dělo příčinou vlivu L1. Výsledky výzkumu **použití gramatických časů** u španělských rodilých mluvčích prokázala nesprávné použití přítomného průběhového času, který byl nahrazován přítomným prostým časem, studie neuvádí, v jaké míře. Autoři to přisuzují vlivu L1. Analýza **použití pasíva a formálního podmětu** prokázala rozdílné výsledky u finských a švédských studentů, což auto přisuzuje rozdílným povahám finského a švédského jazyka. Finština je ugrofinským jazykem velmi odlišným od švédštiny a angličtiny a zde se také projevila větší chybovost v použití výše zmíněných jevů, a to 7,1 % v porovnání s 0,36 % u švédských studentů v použití pasíva a 9,6 % u finských a 0,7 % u švédských studentů v použití gramatického podmětu. Autor z toho vyvozuje patrné vlivy mateřského jazyka, kdy finština trpný rod ani gramatický podmět there a it nepoužívá, avšak to, zda tyto dva jevy existují ve švédštině, již autor nezmiňuje.

Příloha G

Tabulkové shrnutí výzkumu Gülden, 2021

Název studie	Comparison of Grammar Curriculum Learning Outcomes
Autor / Autoři	Bahadır Gülden.
Rok publikace	2021
Publikováno v	<i>Journal of Language and Linguistic Studies, 17 (Special Issue 1), 205–221; 2021</i>
Cíl výzkumu	Cílem výzkumu bylo prokázat, že míra znalosti rodného jazyka pozitivně nebo negativně ovlivňuje učení se jazyku druhému. Výzkum přihlížel na gramatické výstupy tureckého kurikula a srovnával je s gramatickými výstupy kurikula angličtiny jako druhého jazyka. Výzkumné otázky byly 4 – 1) Jaké gramatické jevy L2 jsou v kurikulu zařazeny dříve než v L1? 2) Jaký mají učitelé názor na to, zda by se mělo kurikulum gramatických výstupů L1 upravit tak, aby sloužilo jako podpora pro výuku gramatických jevů v L2? 3) S jakými problémy se potýkají učitelé L2 při výuce gramatiky v souvislosti se znalostí/neznalostí stejného jevu v L1? 4) Korespondují jevy, které učitelé považují za složité pro výuku, s jevy vymezenými kurikuly?
Výzkumný vzorek	10 náhodně vybraných učitelů angličtiny s minimálně 10letou praxí; kurikulum výuky tureckého jazyka pro ZŠ a kurikulum výuky anglického jazyka pro ZŠ
Trvání intervence / sběru dat	Není uvedeno
Výzkumné metody a nástroje sběru dat	Kvalitativní výzkum, data pochází ze dvou zdrojů – 1) Kurikulum výuky tureckého jazyka a kurikulum výuky anglického jazyka, 2) Subjektivní komentáře 10 učitelů angličtiny na základě polostrukturovaného rozhovoru.
Výsledky výzkumu/ Analýza dat	V rámci výzkumu se provedlo srovnání tureckého a anglického kurikula metodou analýzy dokumentů. Na základě analýzy se označily gramatické jevy, které se dle kurikul vyučují dříve v angličtině (L2) než v turečtině (L1), a to od 4. ročníku ZŠ dále. Tato analýza přinesla zjištění, že s některými gramatickými jevy (např. s modálními slovesy, stupňováním) se žáci setkávají poprvé ve výuce angličtiny a ne ve výuce L1. Reliabilita formy polostrukturovaného rozhovoru se počítala dle vzorce Milese a Hubermana, (Miles & Huberman, 1994) na základě čehož byl shledán dostatečně spolehlivým. Na dotaz, zda znalost jevu v rodném jazyce má pozitivní vliv na pochopení jevu v jazyce druhém, všichni učitelé shodně odpověděli kladně. Na dotaz, zda mají učitelé problém při výuce jevu, se kterým žáci nebyli seznámeni v L1, učitelé odpověděli, že ano. 8 z 10 ztázaných učitelů dali konkrétní příklady, ty se většinou shodovaly s jevy, které vzešly ze srovnání kurikul. Na dotaz, zda si myslí, že výuka mateřského jazyka nějak ovlivňuje výuku jazyka anglického, 9 učitelů odpovědělo, že ano a dali konkrétní příklady, které všechny souvisely se znalostí/neznalostí gramatických jevů v rodném jazyce a pozitivním/negativním vlivem osvojování ekvivalentů v L2. Na poslední dotaz, zda používají komparaci L1 a L2 při výuce, všichni učitelé odpověděli kladně s argumentem, že v obou jazycích existují společné gramatické struktury a jejich srovnání považují za přínosné. Dále potvrdili, že míra znalosti L1 ovlivňuje proces osvojování L2.

Příloha H

Tabulkové shrnutí výzkumu Agulló, 2020

Název studie	Unintentional Reverse Transfer
Autor / Autoři	Agulló, G. L.
Rok publikace	2020
Publikováno v	<i>International Journal of English Studies</i> , vol. 20 (3), 2020, 57–76, doi:10.6018/ijes.406901
Cíl výzkumu	Výzkum si klade za cíl zjistit, zda existuje nezáměrný reverzní transfer (L2→L1) v mluveném projevu univerzitních studentů. Mateřským jazykem studentů je španělština, cizím jazykem je angličtina.
Výzkumný vzorek	Dvě skupiny studentů VŠ ve Španělsku. První skupina bilingvní – 15 studentů filologického oboru s úrovní angličtiny min. B2 dle SERR – Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (Council of Europe, 2001), druhá skupina kontrolní – 15 studentů bez formálního jazykového vzdělání.
Trvání intervence / sběru dat	Jednorázová intervence
Výzkumné metody a nástroje sběru dat	Distribuce dotazníku mezi studenty obou skupin emailem. Dotazník se skládal ze tří částí a shromažďoval: 1) osobní údaje – pohlaví, věk, úroveň L2, zda mají přátele mezi rodilými mluvčími AJ; 2) zkušenosti se studiem angličtiny – v jakém věku se začali učit AJ, jak dlouho se učí AJ, za jakých okolností a v jak dlouhých časových periodách k výuce/intenzivní výuce docházelo; 3) používání L2 – jak často a za jakých okolností L2/AJ používají, jak využívají receptivní dovednosti, kolik hodin týdně používají L2. Video – součástí dotazníku byl odkaz na video, které bylo bez zvuku, studenti měli vyprávět obsah za použití L1. Studenti si mohli video pustit podruhé, opět bez zvuku. Vyprávění obsahu v rodném jazyce bylo nahráno, přepsáno a porovnáno u obou skupin. Ve vyprávění se sledovala zejména slovní zásoba a stavba věty.

**Výsledky výzkumu/
Analýza dat**

V 1. části dotazníku bylo kromě osobních iniciál studentů zjištěno, že průměrný věk bilingvní skupiny byl 23 let a 20 % studentů této skupiny mělo přátele mezi rodilými mluvčími AJ a pohybovali se na jazykové úrovni B1 – C2 dle SERR (Council of Europe, 2001); průměrný věk kontrolní skupiny byl 18 let a 44 % studentů této skupiny mělo přátele mezi rodilými mluvčími AJ a pohybovali se na úrovni A1 – B1, jeden student dosahoval úrovně C2. Výsledky 2. části dotazníkového šetření prokázaly, že se studenti obou skupin začali učit anglicky ve věku mezi 5. a 8. rokem a učí se minimálně 8 let. Dále studenti obou skupin absolvovali výuku ve škole, v soukromých zařízeních, avšak pouze v bilingvní skupině byli studenti, kteří absolvovali pobyt v zemi L2 jeden měsíc a více, pouze s rodilými mluvčími. Výsledky 3. části dotazníku ukázaly, že všichni studenti bilingvní skupiny používají L2 buď na univerzitě (60 %), nebo jinde (40 %), avšak z kontrolní skupiny 33 % studentů nepoužívá L2 na žádném místě 22 % na univerzitě a 44 % na jiných místech; co se týče receptivních dovedností (poslech, čtení), 80 % studentů bilingvní skupiny čte a poslouchá v obou jazycích oproti 44 % z kontrolní skupiny; v poslední části dotazníku z bilingvní skupiny používá AJ 36 % 5–10 hod. týdně, 16 % 10–15 hod. týdně a 32 % 15–20 hod. týdně, z kontrolní skupiny 56 % 5 hodin a méně týdně, 44 % 5–10 hod. týdně. 2 nezávislí výzkumní pracovníci analyzovali transkripce **obsahu videa** z hlediska slovní zásoby a větné stavby a zjišťovali známky transferu L2→L1. **Lexikální analýza** prokázala, že studenti bilingvní skupiny použili celkově méně slov (možný vliv AJ nebo se umí stručněji vyjádřit), v kontrolní skupině pouze jeden případ *language switch*, ani v jedné skupině nebyly přítomny *false friends* (zrádná slova), v kontrolní skupině se vyskytovaly kalky (doslovné překlady) = v lexikologické rovině byly shledány pouze slabé vlivy L2; **rovina syntaxe**: bilingvní skupina – menší počet vět, vyšší výskyt nevyjádřených podmětů (= nejsou vlivy L2), kontrolní skupina – jeden případ nesprávného slovosledu, poměrně vysoký počet kalků = větší vliv L2 než u bilingvní skupiny Výzkum tedy prokázal větší nebo více evidentní vliv L2 u méně pokročilých studentů a dochází k závěru, že zařazení bilingvních CLIL a EMI metod do výuky by vedlo k méně viditelným znakům transferu L2→L1.
